

Iisalmen kaupungin hyvinvointikertomus 2018-2021

Sisällysluettelo

1	Johdanto	3
2	Yhteenveto hyvinvoinnin tilasta valtuustokaudella 2013–2017	4
2.1	Talous ja elinvoima	4
2.2	Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet	6
2.2.1	Varhaiskasvatus	6
2.2.2	Lasten ja perheiden hyvinvointi	8
2.2.3	Perusopetus / alakoulut	9
2.2.4	Perusopetus / yläkoulut	11
2.3	Nuoret ja nuoret aikuiset	14
2.4	Työikäiset	17
2.5	Ikäihmiset	19
2.6	Kaikki ikäryhmät	21
3	Terveystiedon edistäminen 2017 (TEA viisari)	23
4	OSA II Suunnitelma kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisestä	25
4.1	Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset	25
4.2	Yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä kunnan ja maakunnan välillä	26
4.3	Pohjois-Savon hyvinvointikertomus	27
4.4	Iisalmen kaupungin hyvinvointisuunnitelma	27
4.5	Hyvinvoinnin edistämistä tukevat ohjelmat ja suunnitelmat	34
4.6	Keskeisimmät havainnot ja kehittämiskohteet hyvinvoinnin edistämisessä ..	34
4.7	Seuranta, arviointi ja raportointi	36
4.8	Suunnitelman hyväksyminen	36

1 Johdanto

Hyvinvointikertomus perustuu kuntalakiin (410/2015), jonka mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa ja alueensa hyvinvointia sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla.

Terveystieteiden lain (1362/2010) 12§ velvoittaa kunnan seuraamaan asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Laki edellyttää myös asettamaan paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat tavoitteet ja määrittelemään niitä tukevat toimenpiteet.

Valtuustokaudelle laadittavassa laajassa hyvinvointikertomuksessa 2018 - 2021 kuvataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden kehitystä edelliseltä valtuustokaudella ja samalla väestön tilannetta vertailukuntiin ja -alueisiin. Hyvinvointikertomuksen vertailualueina käytetään Varkautta, Raahea, koko maata, Pohjois-Savon maakuntaa ja Ylä-Savon seutukuntaa.

Iisalmen nykytilan arviointi perustuu indikaattoritietoihin, jotka koostuvat Iisalmen strategiaan liitetystä indikaattoritiedosta, Sotkanetin tilastotiedoista sekä muista tilastotiedoista kuten kouluterveystutkimus ja Liiteri - tilastokeskus.

Hyvinvointikertomuksen indikaattorikokonaisuudet ovat seuraavat:

- Talous ja elinvoima
- Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet
- Nuoret ja nuoret aikuiset
- Työikäiset
- Ikäihmiset
- Kaikki ikäryhmät

Hyvinvointisuunnitelma tämän valtuustokauden loppuun pohjautuu taloussuunnitelman strategiaan tavoitteisiin ja kehittämiskohteisiin. Hyvinvointikertomuksen kehittämiskohteet huomioidaan tulevien vuosien talousarvion laadinnassa.

Alueellinen hyvinvointikertomus on valmistunut ja se osaltaan ohjaa kuntien hyvinvointikertomusta. Alueellisessa hyvinvointikertomuksessa tarkastellaan Pohjois-Savon maakunnan väestön hyvinvoinnin kehitystä ikäryhmittäin sekä kaikki ikäryhmät ja talouden ja elinvoiman näkökulmasta.

Hyvinvointikertomuksen valmistelusta on vastannut kaupunginjohtajan nimeämä hyvinvointityöryhmä.

2 Yhteenveto hyvinvoinnin tilasta valtuustokaudella 2013–2017

2.1 Talous ja elinvoima

Iisalmi on Ylä-Savon seutukunnan keskus, jossa viime vuosien talouskehitys on ollut myönteinen. Iisalmen elinkeinorakenne on monen vahvan ja elinvoimaisen, vieni-
tiä harjoittavan toimialan varassa. Yleinen talouskasvu on parantanut työllisyyttä ja
työttömyys on vähentynyt, mikä puolestaan on vahvistanut kuntatalouden tilannetta.
Iisalmen kaupungin taloustilanne on tällä hetkellä vakaa ja vuoden 2017 tilinpäätös
oli viides perättäinen ylijäämäinen tilinpäätös (ylijäämää 2,2 milj.€). Verotulojen ja
valtionosuuksien kertymä olivat ennakoitua suurempia ja toimintakulut alittuivat joh-
tuen erityisesti arvioitua pienemmistä henkilöstö- ja sote-kuluista. Verotulojen nou-
suun vaikutti yhteisöverojen positiivinen kehitys. Muuhun maahan verrattuna vero-
tulojen kasvu on kuitenkin ollut maltillisempaa, kun taas valtionosuudet ovat kasva-
neet enemmän. Ylä-Savon seutukunnan osalta Iisalmen kehitys on kuitenkin ollut
myönteisintä.

Indikaattori		Muutos	Iisalmi	Varkaus	Raahe	Ylä-Savo	Pohjois-Savo	Koko maa
Verotulot, euroa/asukas (2016)	muutos 2011-2016	13,52 %	3 450	3 741	3 682	3 130	3 566	4 016
Valtionosuudet eur/as. (2016)	muutos 2011-2016	17,76 %	2 234	2 306	2 134	2 991	2 232	1 604
Lainakanta, eur/as. (2016)	muutos 2011-2016	36,35 %	2 153	2 405	5 768	2 674	2 758	2 933
Lähde: Hyvinvointikertomus-järjestelmän tilastoaineisto								

Iisalmen kaupunkikonsernin investoinnit vuonna 2017 olivat 16,1 milj. euroa, josta
suurimmat investointihankkeet muodostivat koulujen uudisrakennukset (Kangas-
lampi ja Kauppiis-Heikki) sekä Vuohiniemen jätevedenpuhdistamon, Terveyskes-
kuksen ja Lumakeskuksen keittiön saneeraukset. Lähivuosiin 2018-2022 kohdistuu
edelleen huomattava investointipaine (mm. uimahalli, kouluverkkoinvestoinnit),
mikä tulee aiheuttamaan lainamäärän kasvua. Arvion mukaan jo vuoden 2018 lo-
pussa Iisalmen kaupungin lainamäärä ylittää maan keskiarvon. Riskinä voidaan
nähdä myös sote- ja maakuntauudistukset, jotka heikentävät kuntatalouden rahoit-
uspohjaa.

Iisalmen asukasluku oli vuoden 2017 lopussa 21 640 asukasta. Väestön vähenemi-
nen 127 henkilöllä oli kuitenkin pienempää kuin edellisvuonna. Poismuutto sekä
syntyvyyden ja kuolleisuuden välinen erotus ovat selittävät tekijät kaupungin väes-
tön vähenemisessä. Syntyvyyden taso on Iisalmessa hivenen laskenut ja painui
vuonna 2017 alle 190 syntyneen lapsen tasolle. Nettomaahanmuuton osalta Iisalmi
sai lisäystä 45 uuden asukkaan verran. Väestöennuste vuoteen 2030 on lievästi ne-
gatiivinen. Ikäihmistien osuus väestöstä on suurempi kuin koko maassa keskimäärin
ja Iisalmen huoltosuhte onkin kehittynyt huonompaan suuntaan ollen heikompi kuin
koko maassa tai Pohjois-Savossa keskimäärin. Huoltosuhteen heikkeneminen tulee
vaikeuttamaan nykyisen palvelutason ylläpitämistä. Väestökehitys johtanee verotu-

lojen pientymiseen ja palvelutarpeen kasvamiseen etenkin ikäihmisten palveluiden osalta. Lapsiperheiden osuus pienenee koko Ylä-Savon alueella, mikä puolestaan pienentää perheiden tarvitsemien palveluiden kysyntää.

Viime vuosina Iisalmeen on muuttanut väestöä muista Ylä-Savon kunnista, mikä lisää palvelutarvetta Iisalmen alueella ja vähentää sitä muista naapurikunnista.

Indikaattori		Muutos	Iisalmi	Varkaus	Raahe	Ylä-Savo	Pohjois-Savo	Koko maa
Väestö 31.12. (2017)	muutos 2012-2017	-2,24 %	21 639	21 155	25 001	54 307	246 653	5 513 130
Kokonaisnettomuutto (2016)	muutos 2011-2016	-71	-111	-1	-158	-283	375	16 823
Väestöennuste v. 2030 (2015)			21 909	19 102	23 960	51 714	249 350	5 769 032
Huoltosuhde, demografinen (2017)	muutos 2012-2017	18,41 %	66,9	69,6	73,6	72,6	63,5	60,1
Lapsiperheet % perheistä (2016)	muutos 2011-2016	-1,89 %	36,3	31,7	37,8	34,2	35,7	38,6
Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä	muutos 2011-2016	1,10 %	2,4	3,2	2,6	1,9	2,8	6,6
Lähteet: Hyvinvointikertomus-järjestelmän tilastoaineisto, Elin ympäristön tietopalvelu Liiteri, Suomen ympäristökeskus/Tilastokeskus, 20.4.2018 ja Tilastokeskuksen StatFin-palvelu								

Kaupungin työllisyyskehitys jatkui positiivisena koko vuoden 2017. Työvoimasta oli joulukuussa 2017 työttömänä 12,8 % eli työttömiä oli 211 vähemmän kuin vuotta aiemmin. Muutos on merkittävä ja työttömyys on nyt alimmillaan lähes kymmeneen vuoteen. Vastaavasti työllisyysaste on parantunut merkittävästi. Kaupungin työttömyys on sekä ammatti- että ikärakennesyistä miehiin painottuvaa. Nuorten työttömyys on pysynyt kohtuullisen hyvin hallinnassa. Väestön koulutustaso on kasvanut tasaisesti viime vuosina ollen hyvällä tasolla vertailukuntiin nähden.

Indikaattori		Muutos	Iisalmi	Varkaus	Raahe	Ylä-Savo	Pohjois-Savo	Koko maa
Työttömät, % työvoimasta (2016)	muutos 2011-2016	32,74 %	15,0	17,5	13,2	14,4	13,5	13,2
Työllisyysaste, %	muutos 2011-2016	-0,70 %	66,3	60,3	64,4	65,7	65,7	68,7
Koulutustasomittain (2016)	muutos 2011-2016	5,90 %	323	318	310	292	344	363
Lähde: Hyvinvointikertomus-järjestelmän tilastoaineisto ja Tilastokeskus, StatFin-palvelu								

Toimialoittain tarkasteltuna Iisalmissa työpaikkoja oli yhteensä 8 839 (Tilastokeskus 31.12.2015), joista alkutuotannossa 5,3 %, jalostuksessa 22,8 % ja palveluissa 71,9 %. Kolme suurinta toimialaa Iisalmissa ovat sosiaali- ja terveystaloudet (19 % työpaikoista), teollisuus (16,7 % työpaikoista) ja tukku- ja vähittäiskauppa (13,2 %) työpaikoista. Työpaikkaomavaraisuus Iisalmissa on 106,1 % (v. 2015, Lähde Tilastokeskus).

Työllisyyden edistämiseksi avainasemassa ovat alueen yritykset, jotka ovat viime vuosina rekrytoineet runsaasti lisää työntekijöitä. Yritykset kertovat kuitenkin kohtaanto-ongelmista rekrytoinneissa; avoimiin työpaikkoihin ei saada riittävästi hakijoita. Tilanteen korjaaminen edellyttää joustavia ja räätälöityjä koulutuspolkuja nykyiselle työvoimareserville sekä osaajien ja ammattitaitoisen työvoiman rekrytointia joko kotimaasta tai ulkomailta.

Vahvuudet:

- monipuolinen elinkeinorakenne

- vahvaa vientiteollisuutta
- kuntatalouden suhteellisen hyvä tilanne: ylijäämää, yhteisöveron tuotto, alhainen lainataso

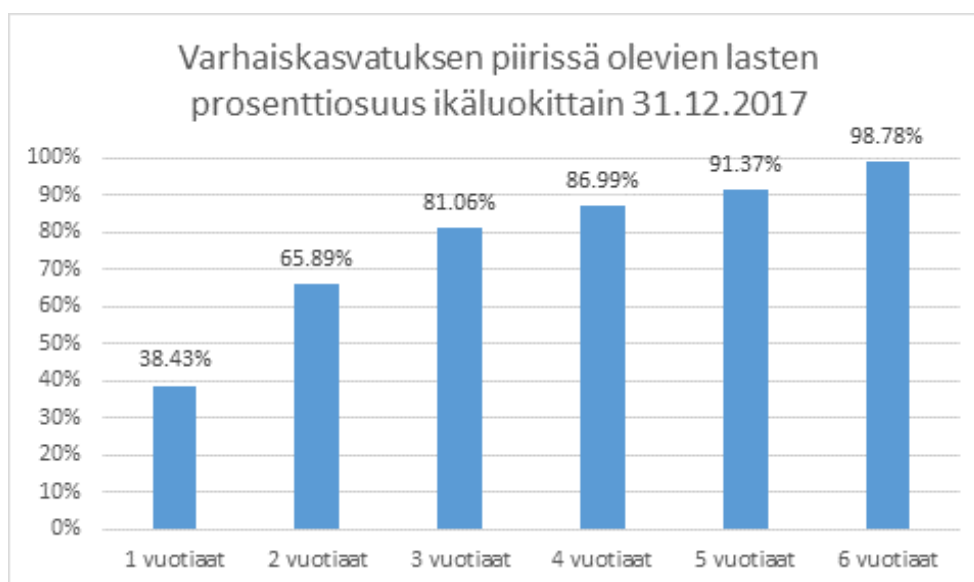
Haasteet:

- väestönkehitys negatiivinen: ikääntyminen, poismuutto, alhainen syntyvyys
- osaavan työvoiman saatavuus yrityksiin ja kohtaanto-ongelmat
- kohtaantopulman kanssa samaan aikaan keskimääräistä suurempi työttömyys

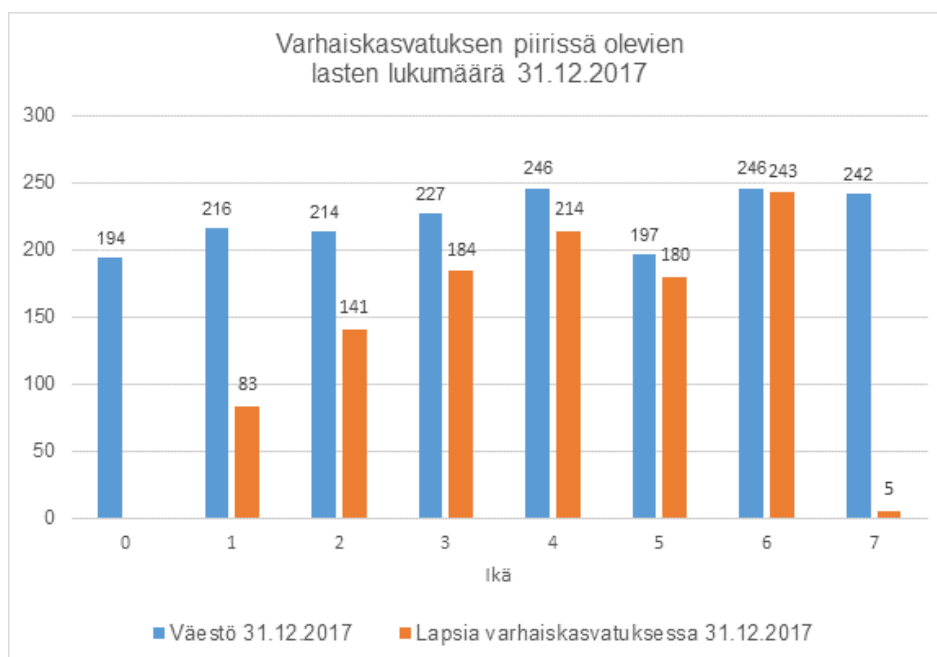
2.2 Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet

2.2.1 Varhaiskasvatus

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017/30 Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030 linjaa varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamisen merkittäväksi tavoitteeksi. Opetusministeri Sanni Gran-Laasosen mukaan varhaiskasvatukseen osallistuminen ehkäisee syrjäytymistä, tasaa kotitaustaeroja ja tuottaa koulutuksellista tasa-arvoa ja tukee kasvua, kehitystä ja oppimista. (Opetus- ja Kulttuuriministeriön tiedote 4.2.2018)

Lasten osallisuus Iisalmen varhaiskasvatuksessa ikäluokittain.
Efficca Fakta 31.12.2017.

Effica Fakta 31.12.2017.

Iisalmessa on otettu v. 2017 käyttöön yksityisessä varhaiskasvatuksessa palveluseteli, jolla tuetaan perheiden valinnanmahdollisuutta ja hoitopaikkojen saatavuutta. Yksityinen varhaiskasvatus on lisääntynyt Iisalmen kaupungissa vuoden 2018 aikana, mikä johtuu osin kahden kunnallisen päiväkodin lakkautumisesta. Varhaiskasvatuspalveluista on yksityistä varhaiskasvatusta 1.8.2018 alkaen 38 %. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksu perheille on saman suuruinen niin kunnallisessa kuin yksityisessä varhaiskasvatuksessa.

Effica Fakta 31.12.2017.

Iisalmi osallistuu Opetus- ja Kulttuuriministeriön 5-vuotiaiden 20 viikkotunnin maksuttomaan varhaiskasvatuskokeiluun toimikaudella 2018–2019. Kokeilussa on mukana vuonna 2013 syntyneet lapset, joita Iisalmessa oli varhaiskasvatuksen piirissä 26.2.2018 otannassa 89,30 %. Valtakunnallinen varhaiskasvatukseen osallistumisprosentti 5-vuotiailla v. 2016 oli 78%. Opetus- ja kulttuuriministeriö tekee kokeilun vaikuttavuudesta tutkimuksen.

Iisalmen kunnallisten päiväkotien kiinteistöjen kunto on ollut suuri huolenaihe varhaiskasvatuksessa. Osassa päiväkotikiinteistöistä on tehty sisäilman parantamiseksi käyttöä turvaavia kunnostustoimenpiteitä. Toimintakaudella 2017–2018 kunnallisia päiväkoteja on ollut yhdeksän, joista kolme päiväkotia on ollut neljässä väistötilassa.

Varhaiskasvatuspaikka on myönnetty lastensuojelun avohuollon tukitoimena 48 lapselle. Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia kunnan peruspalvelujen piirissä erityistä tukea niille lapsille ja perheille, jotka eivät kuulu lastensuojelun asiakkaisiin. Näin Iisalmen varhaiskasvatus osallistuu ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Vahvuudet:

- pätevä, koulutettu ja sitoutunut henkilökunta
- monipuolinen varhaiskasvatuksen palvelutarjonta
- seutukunnallinen yhteistyö
- henkilöstön korkea osallisuus varhaiskasvatuksen kehittämistyöhön

Haasteet:

- kiinteistöjen kunto
- huoltajien ja lasten osallisuuden lisääminen varhaiskasvatustoiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin

2.2.2 Lasten ja perheiden hyvinvointi

Perheet ovat aikaisempaa monimuotoisempia ja myös perheiden ongelmat ovat monimuotoistuneet. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on luoda iisalmelaisille lapsille ja nuorille edellytykset terveelliseen ja turvalliseen elämään.

Yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä on Suomessa kaksinkertaistunut 1970-luvulta nykypäivään tultaessa. 2000-luvulla yksinhuoltajaperheiden osuudet ovat pysytelleet suunnilleen samalla tasolla. Vuonna 2014 lapsiperheistä lähes 120 000 eli 20,8 prosenttia oli yksinhuoltajaperheitä. Yleensä yksinhuoltajana toimi äiti: vuonna 2014 yksinhuoltajaäitejä oli 103 115 eli 18 prosenttia kaikista lapsiperheistä. Yksinhuoltajaisien osuus oli 16 430 eli 2,9 prosenttia. Valtakunnalliset tilastot peilaavat myös Iisalmen tilannetta.

Hallituksen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) antaa suunnan myös varhaiskasvatuksen kehittämistyöhön.

Valtakunnallisen kärkihankkeen tavoitteena ovat nykyistä lapsi- ja perhelähtöisemmät, vaikuttavammat, kustannustehokkaammat ja paremmin yhteen sovitettut palvelut sekä toimintakulttuurin uudistaminen.

LAPE-muutosohjelmassa etusijalla ovat lapsen etu ja vanhemmuuden tuki. Peruspalvelujen vahvistamisen lisäksi painopistettä siirretään ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen perheiden luonnollisissa kontakteissa neuvolassa, varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja myös harrastustoiminnassa.

On huomioitavaa, että järjestöt, kolmas sektori ja seurakunta järjestävät monimuotoista kerhotoimintaa. Iisalmessa kunnallisen varhaiskasvatuksen rinnalla toimii myös Perheentalo -yhteistyö. Toimijoina Perheentalossa ovat Iisalmen Pelastakaa lapset ry, Mannerheimin lastensuojeluliiton Iisalmen yhdistys ry ja Ylä-Savon Ensi- ja turvakotiyhdistys. Perheentalo -yhteistyön Ylä-Savon alueella toiminnassa mukana olevat toimijat edistävät lasten ja perheiden voimavaroja ja osallisuutta uudella toimintamuodoilla sekä tukevat perheiden hyvinvointia.

(<http://www.perheentalo.fi/>)

Iisalmessa on monipuolinen vapaa-ajan tarjonta ja kaupungin lisäksi mm. eri järjestöt, liikuntaseurat ja seurakunta tukevat perheiden mahdollisuutta osallistua erilaisiin harrastustoimintoihin mm. maksuttomilla tapahtumilla sekä avustamalla perheitä mm. seuramaksuissa. Myös kaupungin liikuntatilat ovat perheiden ilmaisessa käytössä.

Vahvuudet:

- ylisektorinen yhteistyö
- järjestöt, kolmas sektori ja seurakunta täydentävät varhaiskasvatuksen palveluntarjontaa
- monipuoliset harrastusmahdollisuudet lapsille ja perheille

Haasteet:

- perheiden osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen

2.2.3 Perusopetus / alakoulut

Iisalmessa on 10 alakoulua (1–6) ja yksi yläkoulu (luokat 7–9). Perusopetuksessa oppilaita on yhteensä 2063.

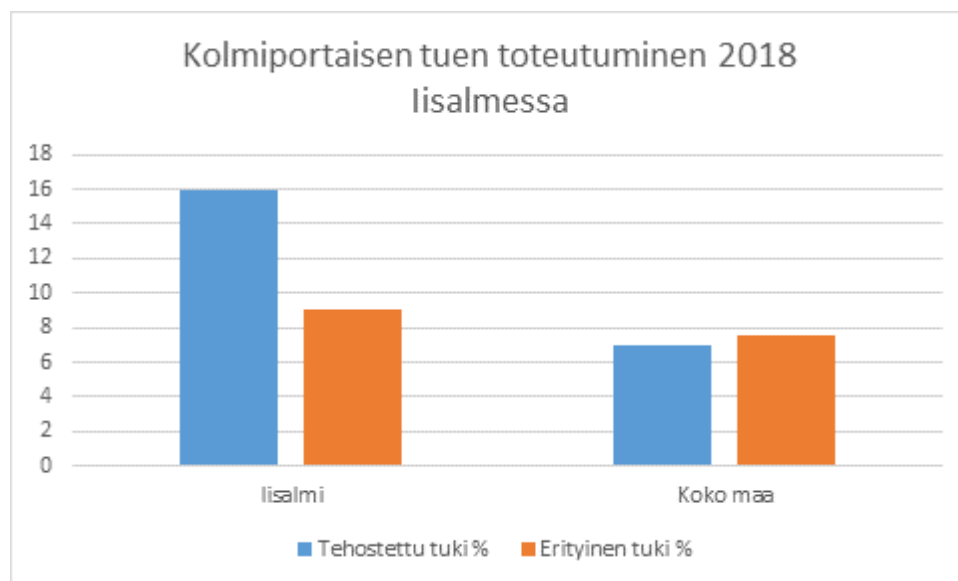
Iisalmi panostaa perusopetukseen selvästi enemmän kuin muut kaupunkimaiset kunnat Suomessa keskimäärin (valtakunnallinen arvo 2017)

	Iisalmi	Koko maa
Oppilaita/opettaja	19	19,9
Oppimateriaaliraha/oppilas	256	195
Oppituntien määrä 1-9 luokilla (1 vvh=38 h)	234	226
Pätevien opettajien osuus	100	97
Tietokoneita/oppilas	0,9	0,4

Opetusmenot/oppilas	4819 €	4815 €
Valinnaisen ryhmäkoko	12	12

Oppimisen ja koulunkäynnin tukea järjestetään moniammatillisessa yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Kotiin ollaan aina yhteydessä, kun huoli oppilaan opimisesta ja koulunkäynnistä herää ja oppilaan tukea lähdetään suunnittelemaan.

Perusopetuslaissa säädettyä tehostetun ja erityisen tukea saavat oppilaat Iisalmen perusopetuksessa

Oppilashuollon resurssit Iisalmessa (perusopetuksen oppilaita 2050)

Koulupsykologi 2,2 htv (1,6 htv perusopetukseen)

- suositus 1000 oppilasta/koulupsykologi, toteutuu Iisalmessa 80 %

Kuraattori 4 htv (2,2 htv perusopetukseen)

- suositus 800 oppilasta/kuraattori, toteutuu Iisalmessa 86 %

Terveystenhoitaja yhteensä 7,2 htv, joista 3,9 htv perusopetukseen ja 3,1 toiselle asteelle)

- resurssien jaon perusteena 700 oppilasta/terveydenhoitaja

Psyykkari on psykiatrinen sairaanhoitaja, joka tarjoaa matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita Juhani Ahon koulun oppilaille, heidän vanhemmilleen ja verkostoilleen. Psyykkari-palvelun on todettu helpottavan erityisesti opettajien ja oppilashuollon työtaakkaa ja parantavan yhteyksiä oppilaiden vanhempiin.

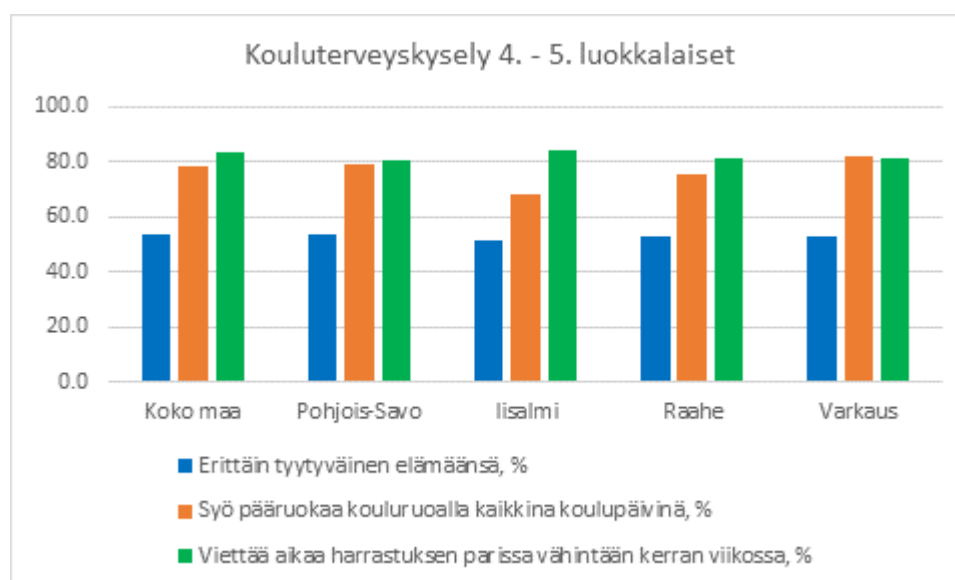
Nuorten ehkäisevän päihdetyöntekijän (0,5 htv) tehtäviin kuuluu ensisijaisesti päihdetunnit kaikille yläkouluille ja kuudesluokkaisille, osallistuminen ehkäisevän päihdetyön tapahtumiin ja monialainen yhteistyö kaikkien nuorten kanssa toimivien kanssa ja Ohjaamossa toimiminen. Hän tekee myös yksilötyötä (esim. nuorten yksilötapaamisia mielenterveys- ja päihdeasioissa).

Kouluterveyskysely 2017 4. ja 5. lk

Kouluterveyskyselyn mukaan iisalmelaiset 4. ja 5. luokkalaisista on 51,5 % erittäin tyytyväisiä elämäänsä. Prosenttiosuus on hieman huonompi kuin vertailualueissa: koko maa 53,6 %, Pohjois-Savo 53,3 %, Raase 53,3 % ja Varkaus 52,9 %.

Vastaavasti iisalmelaisista 4. ja 5. luokkalaisista syö pääruokaa kaikkina koulupäivinä pienempi joukko (Iisalmi 67,8 %) kuin vertailualueissa: koko maa 78 %, Pohjois-Savo 79,3 %, Raase 75,6 % ja Varkaus 82,2 %.

Iisalmelaisista 4. ja 5. luokkalaisista viettää aikaa harrastusten parissa vähintään kerran viikossa 83,8 %, mikä on enemmän kuin vertailualueilla (koko maa 83,5 %, Pohjois-Savo 80,2 %, Raase 81,3 ja Varkaus 81,2 %).

2.2.4 Perusopetus / yläkoulut

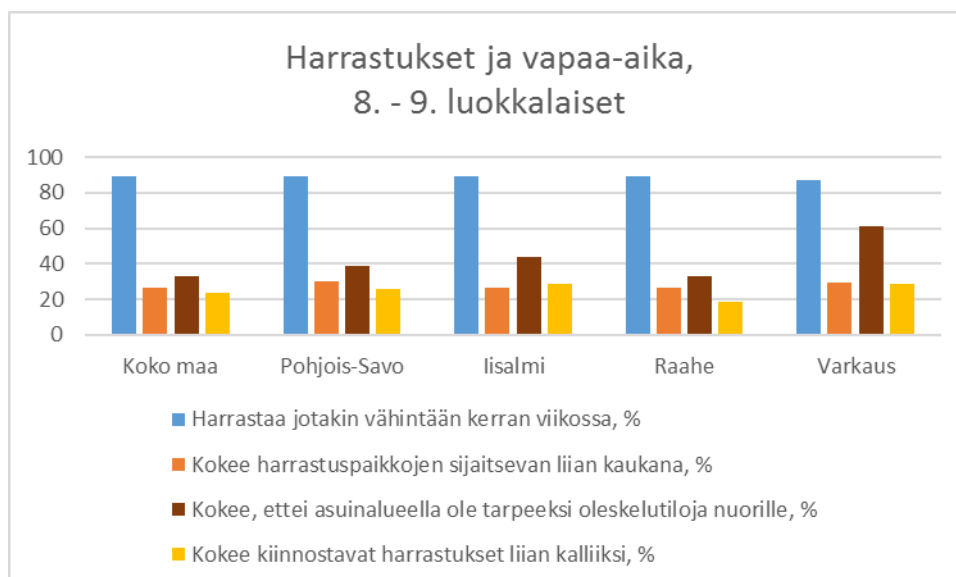
Kouluterveyskyselyn mukaan 8–9 luokkalaisia, jotka kokevat oman terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi on iisalmelaisista 23 %. Tilanne on huonompi kuin muissa vertailualueissa (koko maa 18,8, Pohjois-Savo 18,5, Raase 16,2, Varkaus 16,5). Myös muissa koetun hyvinvoinnin indikaattoreissa Iisalmen tilanne on hieman huonompi kuin vertailukunnissa.

Alla olevaan taulukkoon on koottu nuorten koettu hyvinvointi vuoden 2017 kouluterveyskyselystä.

Ylipainoisten lasten määrä on edelleen kasvussa. Iisalmessa ylipainoisia on 22,4 % ja tilanne on edelleen huonompi kuin vertailualueilla. Vastaavat luvut ovat Varkauksessa 20,9 % ja Raahessa 15,5 %.

Uutena kouluterveyskyselyyn on tullut harrastaminen 1 krt/vko. Iisalmessa nuoret kertovat harrastavansa jotakin 89,4 % (koko maa, Pohjois-Savo ja Raahessa 89,3, Varkaus 86,9). Liikunnan osalta hengästyttävää liikuntaa enintään tunnin viikossa vapaa-ajallaan harrastaa 24,9 % nuorista, jossa tilanne on hieman huonompi kuin koko maassa ja Pohjois-Savossa.

Tilanne harrastuspaikkojen ja nuorten oleskelutilojen suhteen on kyselyn mukaan Iisalmessa hyvä. Viime vuosina onkin rakennettu koulujen ympäristöön lähiliikunta- paikkoja strategisten tavoitteiden mukaisesti. Myös muussa yhdyskunta- ja kunnallistekniikan suunnittelussa on huomioitu liikunnan olosuhteet laajasti. Nuorten oleskelutilojen osalta tilanne on parantunut torin uuden tilan avaamisen myötä 2018.

Koulujen sisäilmaongelmia on Iisalmessakin olemassa kuten koko valtakunnan alueella. Uusia kouluja on rakennettu ja vanhoja peruskorjattu määrätietoisesti vuoden 2000 alusta lähtien. Vuoden 2018 alussa hyväksytyn perusopetuksen palveluverkkosuunnitelman mukaisesti on tehty ratkaisuja siitä miten tilanne saadaan tulevien vuosien aikana hallintaan myös muiden kuin jo peruskorjattujen Kirkonmäen koulujen, Kangaslammin koulun ja Kauppi-Heikin koulun osalta.

8–9 luokkalaisten tupakointi on vähentynyt koko maassa ja kaikilla vertailualueilla. Vuonna 2017 Iisalmelaisista 8–9-luokkalaisista tupakoi 8,6 %, vastaavasti Varkaudessa 7,6 % ja Raahessa 9,4 %. Nuuskaa käyttää päivittäin varkautelaisista nuorisista 5,6 %, Iisalmelaisista 4,3 % ja raahelaisista 2,4 %, Pohjois-Savon keskiarvo on 4,9 % ja koko maan 4,5 %.

Alkoholia käyttävät 8–9-luokkalaisista viikoittain vertailukunnista eniten Iisalmessa 4,3 %, (Varkaus 2,4 %, Raahen 1,2 %). Tosi humalassa Iisalmelaisista nuorista ilmoittaa olevan kerran kuukaudessa 8,7 %, mikä on vastaavasti hieman vähemmän kuin koko maassa ja Pohjois-Savossa (koko maa 10,2%, Pohjois-Savo 10%) .

Vuonna 2017 keskusteltiin paljon nuorten huumeiden käytöstä Iisalmessa. Marihuanan ja kannabiksen käyttöä on kokeillut Iisalmessa 8,3 % (koko maa 7,5 %, Pohjois-Savo 6,7 %, Raahen 4,7% ja Varkaus 8,6%). Vastanneista keskimäärin 20–41 % koki (Iisalmi 25,7%), että omalla paikkakunnalla on helppo hankkia huumeita ja noin 10 % hyväksyy omaikäisten kannabiksen käytön (Raahen 7,5 % ja Iisalmi 11,2 %).

Vahvuudet

- Pitkäjänteinen työ koulujen rakentamiseksi ja korjaamiseksi hyvän oppimisympäristön aikaansaamiseksi ja kiinnitetty erityisesti huomiota sisäilmaongelmien korjaamiseen
- Nuorten kokoontumistiloihin on tullut parannusta
- Harrastuspaikkojen läheisyys ja hyvät harrastusmahdollisuudet
- Koulukiusaaminen vähentynyt
- Kouluruokailun syöminen on parantunut
- Opettajien tuki koetaan vahvaksi
- Nuorten kesätyövalmiuksien lisääminen (twist-kesätyötoiminta)
- Monipuolinen erityisesti lasten ja nuorten toimintaan panostava järjestösektori
- Lasten ja nuorten psykososiaalinen tuki toimii hyvin; koulukuraattorille, psykologille sekä tarvittaessa sairaalahoitoon pääsee hyvin
- Yläkoulujen yhdistäminen on tuonut koko ikäluokan samojen palvelujen piiriin, esim. liikunta- ja kulttuuripalveluiden saavutettavuus

Haasteet

- Päihdemyönteisyyden lisääntyminen/ päihdeasenteisiin vaikuttaminen
- Kouluhyvinvoinnin vahvistaminen, mm. kouluterveyskyselyssä nousseisiin ongelmiin puuttuminen ja ennaltaehkäisyn lisääminen (liikunnan harrastamisen määrän väheneminen, säännölliset ravintotottumukset, ylipainon lisääntyminen)
- Pätevien koulupsykologien saaminen
- Vanhemmuuden tuki
- Ystävän puute

2.3 Nuoret ja nuoret aikuiset

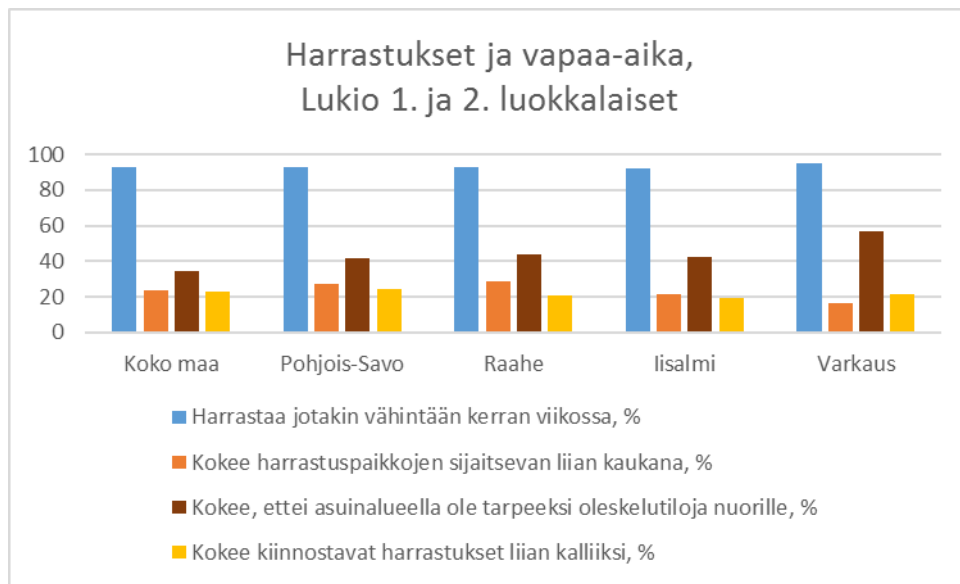
Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan toisen asteen opiskelijoista lukiolaiset ja ammattiopistoissa opiskelevat eroavat elintavoiltaan ja hyvinvoinniltaan merkittävästi toisistaan.

Iisalmelaisista lukiolaisista tupakoi päivittäin 4,9 % ja ammattiin opiskelevista 35,9 %, mikä ylittää selvästi koko maan lukeman. Koko maan lukiolaisista tupakoi päivittäin 3,4 % ja ammatillisessa koulutuksessa 23,2 % (Pohjois-Savossa 3,7 ja koko maa 26,6,). Nuuskan käyttö on lisääntynyt koko maassa suunnilleen samassa suhteessa tupakoinnin vähenemisen myötä.

Alkoholia käyttää viikoittain iisalmelaisista lukiolaisista 12,7 % ja ammattiin opiskelevista 16,9 % (koko maa lukio 9,2 % ja ammattiin opiskelevista 15,6 %). Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa noudattelee vertailualueiden tilastoja.

Marihuanaa tai kannabista on kokeillut ainakin kerran iisalmelaisista lukiolaisista 6,9 % ja ammattiopistolaisista 16,4 %. Luvut ovat Pohjois-Savon kanssa samankaltaisia, mutta koko maan keskiarvoa pienempiä (lukio 12,4 % ja amm.opisk. 16,2%). Myös rahapelaamisessa ollaan koko maan kanssa samalla tasolla.

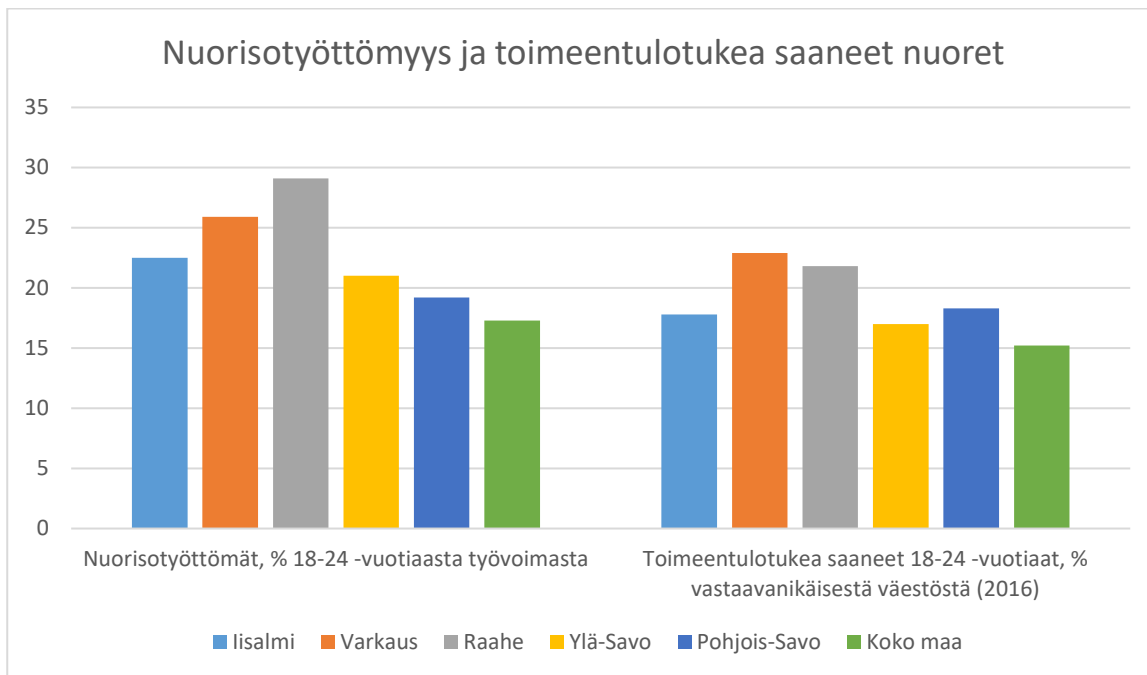

Hengästyttävää liikuntaa harrastetaan enemmän lukiossa kuin yläkoulussa ja vastaavasti reilusti vähemmän siirryttäessä ammattiopistoon.

Alle 25-vuotiaille naisille tehtyjen raskaudenkeskeytysten määrä tuhatta 15–24-vuotiaasta naista kohti, on Ylä-Savon SOTE:ssa (14,2) enemmän kuin keskimäärin Suomessa (11,6) tai Pohjois-Savossa (12,0). Iisalmessa nuorten raskauden keskeytysten määrä on laskussa. Iisalmen nuorisoneuvosto yhdessä Sote-kuntien nuorten vaikuttajaryhmien kanssa ovat tehneet aloitteen maksuttoman ehkäisyn saamiseksi Sote-alueelle.

Koulukiusaamista ei lukioissa juuri esiinny, mutta ammattioppilaitoksissa sen kohteeksi joutuu 2,6 % vastanneista. Vertailualueisiin verrattuna Iisalmessa kiusaamista esiintyy hieman vähemmän.

Indikaattori	Iisalmi	Varkaus	Raahe	Ylä-Savo	Pohjois-Savo	Koko maa
Nuorisotyöttömät, % 18 - 24 -vuotiaasta työvoimasta (2016)	22,5	25,9	29,1	21,0	19,2	17,3
Toimeentulotukea saaneet 18-24 vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (2016)	17,8	22,9	21,8	17,0	18,3	15,2
Lähde: THL:n tilastotietopalvelu Sotkanet						

Iisalmen toimintaympäristö koulutus- ja osallistumismahdollisuuksineen tukee nuorten aikuisten työllistymistä. Nuorisotyöttömien määrä tilastovuodelta 2016 on vertailukuntiin nähden hyvä, ja kehitys on samansuuntainen. Alueen yleisen työllisyys- ja työttömyystilanteen mukaisesti myös nuorisotyöttömyys on koko maan keskiarvoa korkeampi. Toimeentulotuen asiakkaana nuoret iisalmelaiset ovat olleet sekä vertailukuntiin että koko Pohjois-Savon alueeseen nähden harvemmin.

Iisalmessa on pystytty hyvin vastaamaan nuorisotakuun tavoitteeseen nuorten työnhakijoiden työttömyyden katkaisemiseksi. Nuorten työnhakijoiden nuorisotakuu toteutui vuoden 2017 aikana 80,2 % kohdalla (koko maan keskiarvo 68 %), ja vastaavalmistuneiden 25-29 -vuotiaiden osalta nuorisotakuu tehoi Iisalmessa 87,3 % kohdalla (koko maa 63,1 %).

Iisalmen kaupunki tukee nuorten työllistämistä kohdentamalla ikäryhmittäin sekä kesätyöhön että muuhun työllisyydenhoitoon avustuksia. Vuonna 2017 työllistettiin peruskoulun 7. ja 8. luokan nuoria 104 Twist-kesätyöjaksolle sekä tuettiin 16-25 -vuotiaiden nuorten työllistymistä 303 kesätyösuhteeseen ja 25 henkilön miniyrittäjyyteen. Vertailualueiden kesätyötuen lukuja ei ollut saatavilla. Vuonna 2017 Iisalmen kaupunki palkittiin valtakunnallisen Vastuullinen Kesäduuni-kampanjan kunniamaininnalla alle 18-vuotiaiden työllistämiseksi.

Vahvuudet

- Harrastamisen määrä
- Koulukiusaaminen lyseossa vähäistä
- Nuorisotyöttömyyteen on pystytty vastaamaan keskimääräistä paremmin
- Nuorten työllistymisvalmiuksien lisäämisessä onnistuttu (nuorten kesätyöllistäminen)

Haasteet

- Tupakointi ammattiin opiskelevilla
- Kannabiksen kokeilumyönteisyyden lisääntyminen
- Liikunnan määrän väheneminen ammattiopistoon siirryttäessä

2.4 Työikäiset

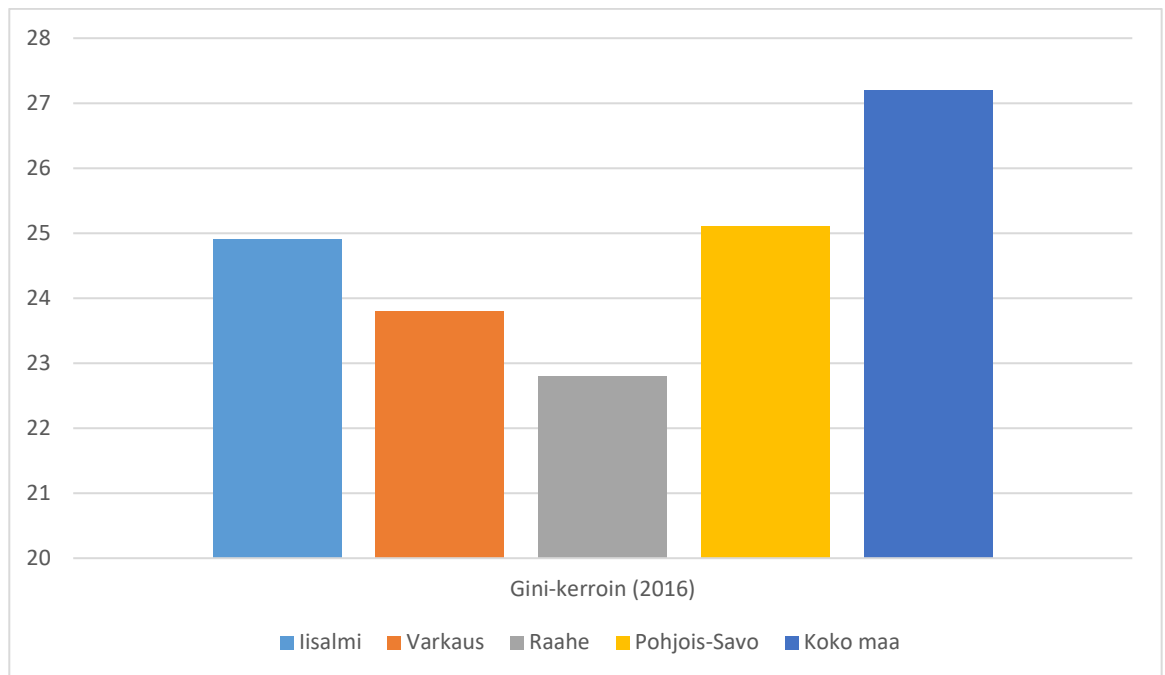
Vuoden 2017 tilastoinnin mukaan (31.12.2017) Iisalmessa asuvan väestön keski-ikä on 44,8 vuotta. Väestöstä laajaan työikäisten ryhmään, siis 15 – 64 –vuotiaisiin, kuuluu 59,9 % eli laskentapäivän mukaan 15 691 henkilöä.

Iisalmi sijoittuu monipuolisen luonnon keskelle, ja tarjoaa kaupunkikeskustan välittömässä läheisyydessä mahdollisuudet rauhalliseen luontokokemukseen niin järvi- kuin metsämaisemissa. Asunto- ja tonttitarjonta on monipuolista, vaihtoehtoja asumiselle löytyy niin maaseudun rauhasta kuin läheltä keskustaa. Iisalmen kaikista kaupunginosista on lyhyet, noin 10 minuutin asiointimatkat keskusta-alueen palveluihin. Iisalmi lähiympäristöineen tarjoaa monipuolista toimintaa vapaa-ajalle sekä omatoimisesti että ohjatusti. Iisalmessa on esimerkiksi yli 50 erilaista urheilu- ja nuorisojärjestöä, jotka tarjoavat monipuoliset puitteet harrastaa ja osallistua. Työmahdollisuuksia Iisalmen seutu tarjoaa monipuolisille osajille, ja seudun teollisuuden viennin osuus on merkittävä osa koko maakunnan viennistä

Iisalmessa työllisten osuus työikäisestä väestöstä on hyvällä tasolla seutukuntaan ja vertailukaupunkeihin nähden ja myös työllisyysaste on parantunut merkittävästi. Kaupungin työllisyyskehitys jatkui positiivisena koko vuoden 2017, ja työttömyys on nyt alimmillaan lähes kymmeneen vuoteen. Työikäisten palvelukäyttäytyminen korreloi parantuneen työllisyystilanteen kanssa: sekä kaikki perusterveydenhuollon käynnit että lääkärikäynnit ovat kaikkia vertailualueita vähäisemmät. Toisaalta seutukaupunkina myös palvelukeskittymä näkyy palveluiden käytössä: työikäisten vuodeosaston hoitopäivien määrä nousee maakunnalliselle tasolle. Vertailukunnissa on tällä mittarilla voimakas hajonta.

Indikaattori	Iisalmi	Varkaus	Raahe	Ylä-Savo	Pohjois-Savo	Koko maa
Perusterveydenhuollon avohoidon kaikki käynnit yhteensä / 1000 asukasta (2017)	4099	4726	4560	4971	4465	4550
Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 15-64 –vuotiailla / 1000 vastaavanikäistä (2017)	970	1077	1082	1354	1183	951
Perusterveydenhuollon vuodeosastohoidon hoitopäivät 18-64-vuotiailla / 1000 vastaavanikäistä (2016)	130,3	75,9	241,6	211,7	129,2	99,4
Lähde: Kelan tilastotietopalvelu Kelasto ja THL:n tilastotietopalvelu Sotkanet						

Kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja kuvaava Gini-kerroin on Iisalmessa laskenut vuodesta 2011 vuoteen 2016 mennessä 4,6 %. Vuonna 2016 kerroin kuitenkin pysyi edellisvuoden tasolla, joten taitos parempaan on tapahtumassa. Vertailukuntiin nähden Iisalmessa kotitalouksilla on käytettävissä hieman enemmän tuloja. Laajempien alueiden kokonaisuuksista jäämme vielä jälkeen.

Gini-kerroin 2016 laajan hyvinvointikertomuksen vertailualueilla (pl. Ylä-Savo)

Lähde: Kuntaliitto, Sähköinen hyvinvointikertomus -järjestelmän tilastoaineisto

Positiivisen työllisyyskehityksen vastapainona Iisalmessa työttömien osuus työvoimasta on korkeampi kuin vertailualueilla. Työnhakijoista nopeimmin etenevät juuri työttömäksi jääneet, ja pitkittyneen työttömyyden joukko Iisalmessa on voimakkaasti kasvusuuntainen. Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä, niin sanottu rakenteellinen työttömyys on Iisalmessa verrokkialueisiin verrattuna korkea ja ylittää sekä maakunnallisen että koko maan arvon.

Työllistymistä edistäviä palveluita Iisalmessa käytetään hieman vähemmän kuin vertailualueilla, mutta etenkin kunnan/sosiaalityön järjestämisvastuulla olevaa kuntouttavaa työtoimintaa merkittävästi muita kuntia vähemmän.

Indikaattori	Iisalmi	Var- kaus	Raahe	Ylä- Savo	Poh- jois- Savo	Koko maa
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64 -vuotiaista (2016)	8,0	8,2	4,8	tieto puuttuu	6,5	6,2
Työttömyysaikaisen työmarkkinatuen saajat, henkilöä (2017)	1144	1287	1168	tieto puuttuu	12250	269151
Aktiivitoimeen liittyvän työmarkkinatuen saajat, henkilöä (2017)	606	850	809	tieto puuttuu	6129	141150
Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvän työmarkkinatuen saajat, henkilöä (2017)	109	305	542	tieto puuttuu	1280	38518
Lähde: Kelan tilastotietopalvelu Kelasto						

Iisalmen kaupunki on ottanut vahvaa otetta työllisyyden hoidosta perustamalla oman työllisyyspalveluiden toimintayksikön vuoden 2016 alusta. Työllisyyspalvelut tarjoaa henkilökohtaista suunnittelua sekä työnhakija- että työnantaja-asiakkaille on toimii myös taloudellisena tukijana iisalmelaisten asiakkaidensa työllistymisen edistämisessä. Ensisijaisena kohdejoukkona työllisyyspalveluissa ovat kunnan työmarkkinatuen maksuosuuteen kuuluvat sekä nuorisotakuukohderyhmään kuuluvat iisalmelaiset työnhakijat. Perustoimintojen lisäksi kaupunki toimii hallinnoijana ja toteuttajana työllisyysshankkeissa, joilla pureudutaan ajankohtaisiin työllisyyden pulmapisteisiin.

Vahvuudet

- työikäisten hyvinvointi ja terveystyöpalvelut hyvällä tasolla
- kotitalouksien käytettävissä olevat tulot vertailualueita positiivisemmat
- vahva panostus työllisyydenhoitoon

Haasteet

- rakenteellisen työttömyyden purkaminen: pisimpään työnhakijana olleiden ohjaaminen tarpeenmukaisten palveluiden ja suunnitelmallisen työtteen piiriin
- työnhakijoiden aktivoinnin haasteet

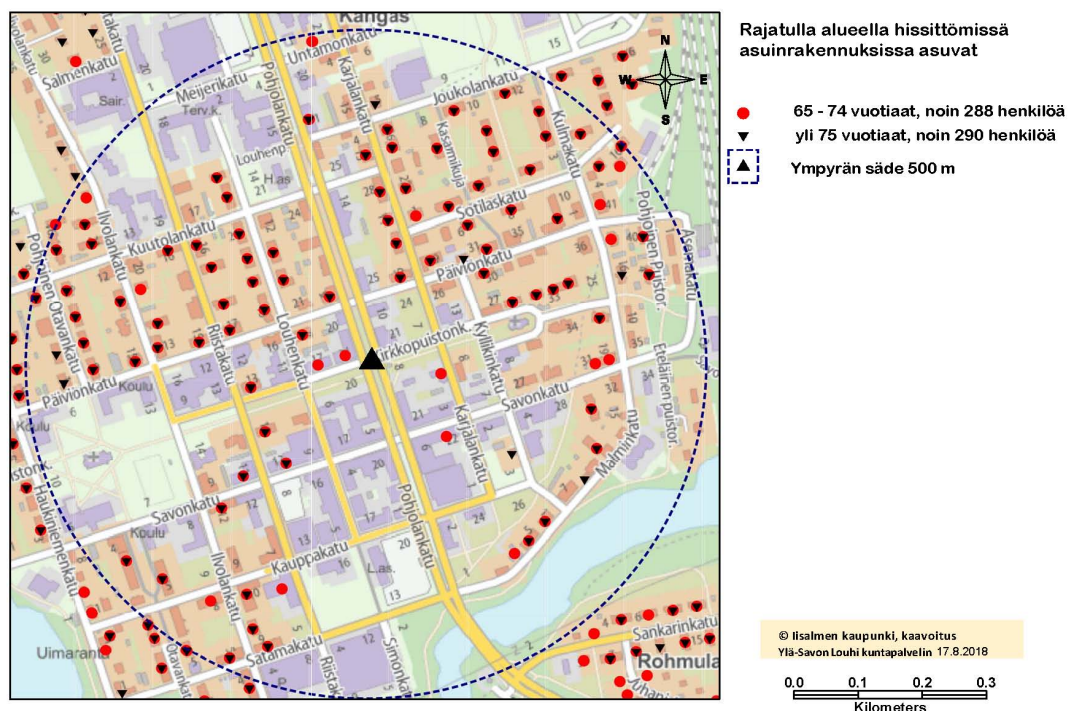
2.5 Ikäihmiset

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän kuntien yli 75 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa erityisesti vuoden 2020 jälkeen.

Iisalmen kaupungin ja Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän välillä on toimiva yhteistyö itsenäisen asumisen mallin muodossa. Mallia on pidetty esimerkkinä myös uutta maakuntahallintoa suunniteltaessa. Prosessin omistaja on Ylä-Savon SOTE kuntayhtymä, joka laskee väestöennusteen mukaisesti palveluasumisen tarvetta Iisalmessa. Iisalmessa on palveluasuntoja rakennettu tai rakenteilla yli tarpeen, siten tulevaisuudessa on näiden laskelmien mukaan tyhjiäkin paikkoja. Iisalmen osalta tilanne on tällä hetkellä hyvä palveluasumisen tarjonnan suhteen.

Väestö ikääntyy nopeasti ja valtakunnallisissa tavoitteissa on edistää itsenäistä kotona asumista mahdollisimman pitkään. Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän tavoitteena on, että tulevaisuudessa yli 75 vuotiaista vain 2–3 % asuu laitoshoidossa ja 5–7 % asumispalveluissa. Siten valtaosa asuu kotona, jonne palvelut tarjotaan.

Erityisenä huolen aiheena ovat kotona asumisen olosuhteet ja niiden soveltuminen ikääntyvälle väestölle. Iisalmen kaupungissa kerrostalokannasta vain 20 % on varustettu hissillä, joka turvaa esteettömän liikkumisen.

Dementiaindeksi on Iisalmissa erittäin korkea. On mahdollista, että Iisalmen dementiaindeksin korkea arvo johtuu siitä, että Ylä-Savon SOTE kuntayhtymässä on erinomainen muistipoli, joka diagnosoi suuren määrän henkilöitä. Tämä yhdistettynä kotona asumisen tavoitteisiin luo haasteita tulevaisuuteen.

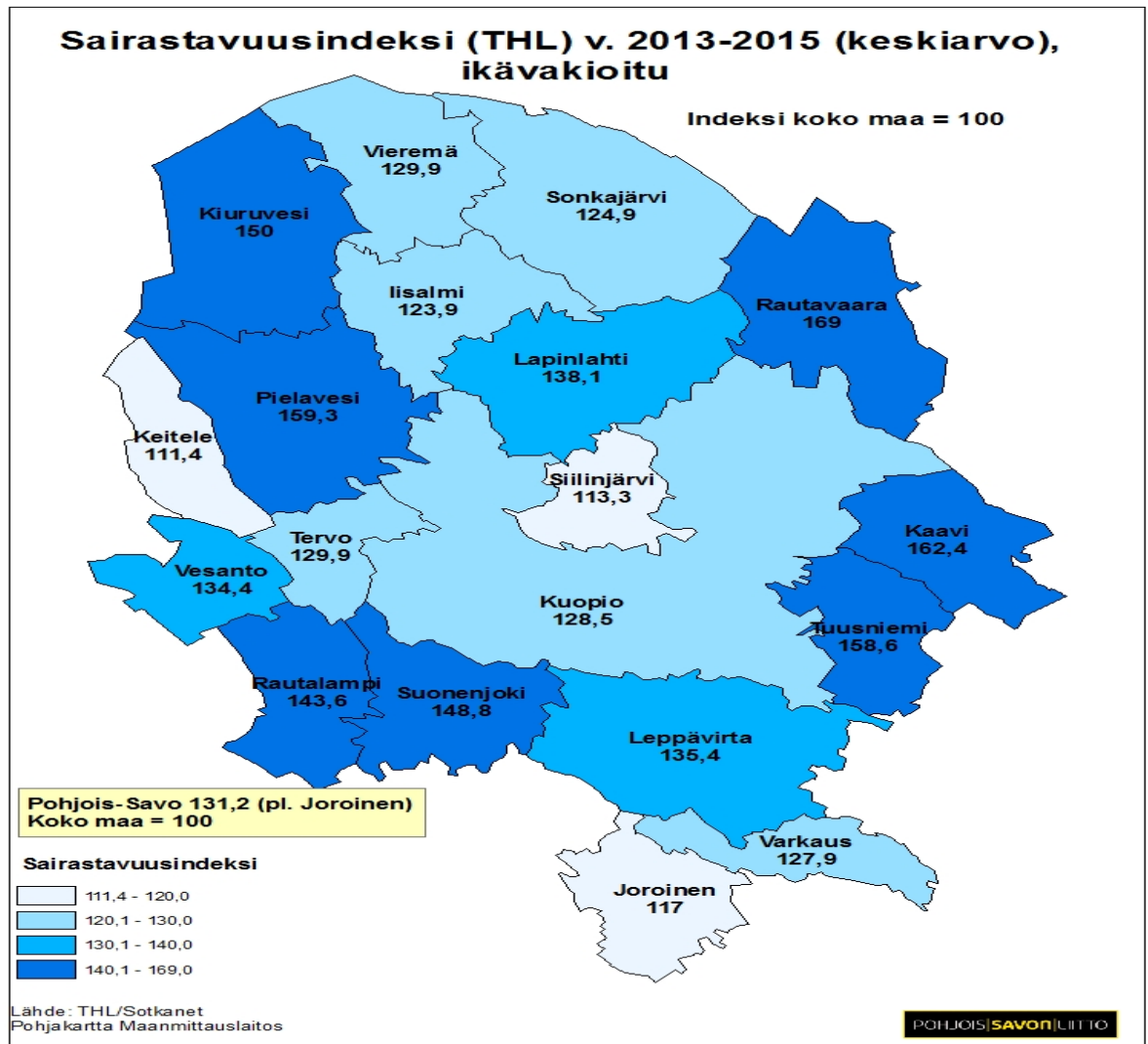
Vahvuudet

- Tehostettua palveluasumista on Iisalmissa tällä hetkellä riittävästi tarjolla.

Haasteet

- Kaupungin hissittömien kerrostalojen määrä on suuri haaste väestön ikääntyessä. Hissinrakentamisen edistäminen käytännön toimenpiteinä on avainasemassa. Kaavoituksella hissinrakentamista on edistetty sallimalla lisäkerroksia kerrostaloihin ja sallimalla hissinrakentaminen vanhoihin rakennuksiin rakennusoikeuden ulkopuolella.
- Vaihtoehtoisten asumismuotojen ja yhteisöllisen asumisen lisääminen ovat tulevaisuudessa haasteena.

2.6 Kaikki ikäryhmät

Koko väestön ja erityisesti työkäisten osalta Pohjois-Savo on perinteisesti ollut korkea sairastavuuden maakunta. Ikävakioitu kokonaissairastavuusindeksi (KELA) on Pohjois-Savossa toiseksi korkein koko maassa. Työkäisten terveyspuutteista keskeisiä ovat alkoholin aiheuttamat haitat, mielenterveyden ongelmat, tuki- ja liikuntaelinten sairaudet sekä sydänsairaudet ja diabetes.

Mielenterveysindeksin (THL) arvot ovat meillä korkeita; Suonenjoen (200,4) ja Kaavin (198,3) arvot ovat maan korkeimpia. Myös itsemurhien vuoksi menetettyjen elinvuosien määrä on Pohjois-Savossa huomattavan suuri (koko maa 479, Pohjois-Savo 760).

Pohjois-Savossa elämänlaatunsa kokee hyväksi useampi 20–64-vuotias kuin koko maassa. Terveystila koetaan kuitenkin heikommaksi kuin koko maassa. Ikävakioitu sairastavuusindeksi (KELA) on suurin suhteessa vertailumaakuntiin (v.2016) ja toiseksi suurin suhteessa kaikkiin maakuntiin. Pohjois-Savon sairastavuusindeksi on 120 (ikävakioitu). Kainuussa on huonoin (120,8). Paras tilanne maakunnissa on Ahvenanmaalla (77) ja Uudellamaalla (87).

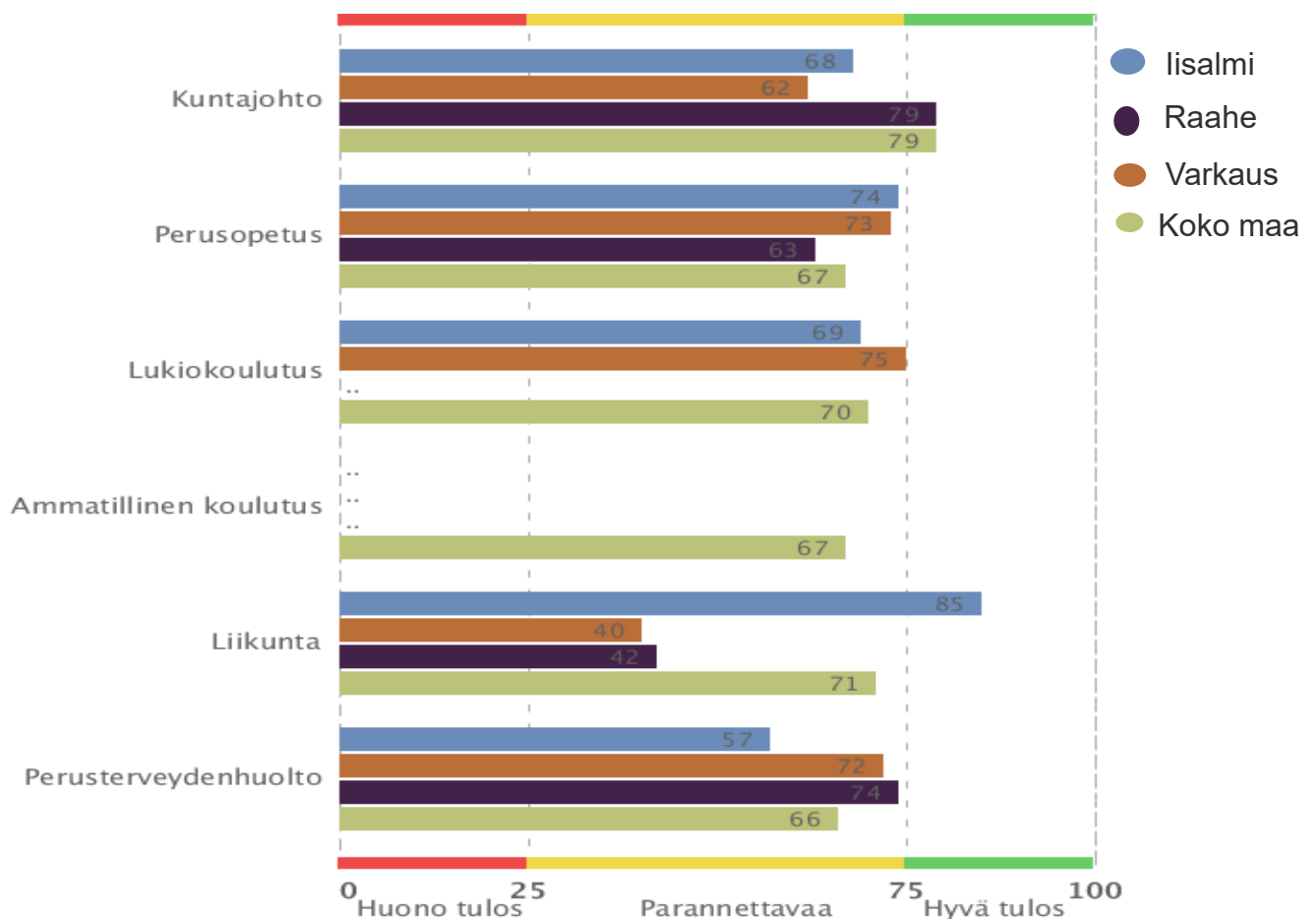
Alkoholikuolemien vuoksi Pohjois-Savossa menetetään eniten elinvuosia koko maassa. Alkoholista myydäänkin toiseksi eniten asukasta kohti vertailumaakunnista. Myös rattijuopumustapauksia on toiseksi eniten vertailumaakunnista. Huumauserikokset ovat kasvussa ja huumausaineiden käyttörikoksia on toiseksi eniten vertailumaakunnista.

Heikentyneen terveydentilan omaavien suuri osuus vähentää osallistumista työvoimaan ja alentaa työllisyysastetta. Työkykynsä heikentyneiksi arvioivien osuus 20-64-vuotiaista onkin Pohjois-Savossa maan toiseksi korkein (27.8%).

Hyvinvointia arvioidaan maakunnallisessa hyvinvointikertomuksessa myös ympäristön turvallisuuden ja kulttuuri- ja liikuntapalvelujen näkökulmasta. Asuinalueen turvallisuuteen ollaan tyytyväisiä ja tilanne on parhaimpia vertailumaakuntiin verrattuna. Liikenneturvallisuuden osalta henkilövahinkoon johtaneet tieliikenneonnettomuudet ovat olleet laskusuunnassa vuodesta 2011 lähtien. Toisaalta koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyviä hoitojaksoja on Pohjois-Savossa toiseksi eniten. Kulttuuri- ja liikuntapalveluista tiedottamiseen ollaan tyytyväisempiä kuin keskimäärin Suomessa ja kulttuuripalvelut koetaan riittäviksi (80,2 %). Kulttuuripalveluja käytetään maakunnassamme ahkerasti, mutta toisaalta aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvia on Pohjois-Savossa toiseksi vähiten vertailumaakunnista (24,9 %).

3 Terveydenedistämisasiaktiivisuus 2017 (TEAvisari)

TEAvisari on kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden edistämiseksi kuvaava verkkopalvelu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kaksi kertaa vuodessa tietoja suoraan kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä.

Terveydenedistämisasiaktiivisuuden (TEA) ulottuvuudet kuvaavat toimintaa alla olevista näkökulmista:

SITOUTUMINEN	Organisaation sitoutuminen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen strategiatasolla.
JOHTAMINEN	Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen organisointi, vastuiden määrittely sekä toimeenpano.
SEURANTA JA TARVE-ANALYYSI	Väestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seuranta ja tarveanalyysi väestöryhmittäin sekä raportointi johtoryhmälle ja luottamushenkilöille.
VOIMAVARAT	Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen resursointi, esim. henkilöstön mitoitus ja osaaminen.
YHTEISET KÄYTÄNNÖT	Yhteisistä toimintakäytännöistä sopiminen.
OSALLISUUS	Väestön mahdollisuus osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin.
MUUT YDINTOIMINNAT	Toimialakohtaiset terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toiminnot, jotka jokaisessa organisaatiossa

Iisalmen tarkempiin tuloksiin ja yllä oleviin näkökulmiin pääsee tutustumaan alla olevasta linkityksestä:

<https://www.teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?r=KUNTA140>

Vahvuudet

- turvallisuuden tunne
- perusopetuksen toimenpiteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi
- kulttuuri- ja liikuntapalvelujen toimenpiteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi

Haasteet

- Heikentyneen terveydentilan omaavien pohjoissavolaisten suuri osuus vähentää osallistumista työvoimaan ja alentaa työllisyysastetta ja tuottavuutta.
- Terveyspuutteista keskeisiä ovat alkoholin aiheuttamat haitat, mielenterveyden ongelmat, tuki- ja liikuntaelinten sairaudet sekä sydänsairaudet ja diabetes.
- Osallisuuden lisääminen mm. järjestötoimintaan osallistuminen

4 OSA II Suunnitelma kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisestä

4.1 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Visio vuoteen 2030 on olla *Suomen houkuttelevin seutukaupunki*.

Arvot avoimuus, rohkeus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, yhteisöllisyys ja ympäristövastuullisuus ohjaavat kaikkea tekemistä.

Strategiset ohjelmat pitävät toiminnan vision mukaisena:

- 1) Vetovoima ja kasvu
- 2) Osaaminen ja hyvinvointi
- 3) Toimiva ja turvallinen kaupunkiympäristö
- 4) Vakaa kuntatalous
- 5) Houkutteleva ja huolehtiva työnantaja

Toiminta-ajatuksena on parantaa asukkaiden hyvinvointia ja viihtyvyyttä laadukkaalla palvelurakenteella sekä vahvistaa koko seudun kilpailukykyä ja vetovoimaa kehittämällä menestyvän elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä.

4.2 Yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä kunnan ja maakunnan välillä

Toteutuessaan nykyisten suunnitelmien mukaisina sote- ja maakuntauudistus muuttavat merkittävästi hyvinvoinnin- ja terveydenedistämisen (HYTE) kenttää v. 2020 eteenpäin. Nykyisen kunta- ja kuntayhtymäpohjaisen järjestelmän sijaan vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä jakautuu usealle eri toimijalle: maakunta ja sen liikelaitos, SOTE-keskukset / suoran valinnan yhtiöt, kunta ja järjestöt.

Vuonna 2018 valmistunut alueellinen hyvinvointikertomus sisältää hyvinvoinnin, terveyden ja terveyserojen seurantaan, arviointia ja raportointia Pohjois-Savon maakunnassa. Siinä on kerätyn tiedon pohjalta johtopäätöksiä maakunnan nykytilasta, yhteisiä tavoitteita tulevaisuudelle ja suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä, niiden seurannasta ja arvioinnista. Valtakunnallisesti on esitetty, että kuntien hyvinvointikertomusten tulisi olla vastinparina alueellisille hyvinvointikertomuksille niin, että kunnan hyvinvointikertomuksesta löytyy samoja teemoja kuin alueellisesta hyvinvointikertomuksesta paikallisiin olosuhteisiin ja kunnan strategiaan sovellettuna.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä nämä valtuustokausittain laadittavat ja vuosittain valtuustolle raportoitavat asiakirjat ovat keskeinen kunnan ja maakunnan yhteistyöväline.

Uuden järjestämislaki-ehdotuksen 7 § mukaan kunnan tulee seurata asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin, raportoida kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain ja valmistella valtuustolle ns. laaja hyvinvointikertomus kerran valtuustokaudessa. Kunnan tulisi asettaa tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuen, toteuttaa päätösten vaikutusten ennakoarviointia, nimetä vastuutahot hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja tehdä yhteistyötä maakunnan ja muiden kunnassa toimivien tahojen kanssa (ml. järjestöt).

Lain mukaan kunta on edelleen päävastuussa HYTE-työstä. Kunnat tulevat samaan osan rahoituksestaan hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisestä (ns. HYTE-kerroin, 6-12 euroa / asukas). Kuntien HYTE-kerroin perustuu toimintaa kuvaaviin indikaattoreihin: peruskoulutus (10 indikaattoria), liikunta (10 indikaattoria) ja kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen (9 indikaattoria) sekä tulosindikaattoreihin, joita ovat mm. työttömyys, väestörakenne, sairastavuus ja elintavat. Iisalmessa summa todennäköisesti on noin + 200 000 euroa vuodessa. Valitut indikaattorit mittaavat laajasti toimintaa aina johtamisesta, seurannasta ja arvioinnista, resursseista ja kuntalaisten osallisuuden edistämisestä toiminnan järjestämiseen. Tulosindikaattoreissa mitataan muutosta, joka kunnassa voidaan saada aikaan hyvinvointikertomuksessa kerrotuilla toimenpiteillä. Lisätietoa saatavissa alla olevasta linkistä: <http://alueuudistus.fi/documents/1477425/3118184/Hyvinvoinnin+ja+terveyden+edist%C3%A4minen+2016+08+30.pdf/5757363a-ea04-469c-aeee-555f0c410fa9>

Esityksen mukaan jokaisessa kunnassa tulisi olla HYTE-ryhmä, joka koordinoi kunnassa tehtävää hyvinvoinnin- ja terveydenedistämisen työtä sekä HYTE-koordinaattori, jonka keskeisenä tehtävänä on maakunnan ja kunnan HYTE-ryhmien kanssa tehtävä yhteistyö, järjestöyhteistyö ja hyvinvointikertomuksen seuranta.

4.3 Pohjois-Savon hyvinvointikertomus

Maakunnallisen hyvinvointikertomuksen keskeisiksi painoalueiksi ja tavoitteiksi on nostettu alla olevat kolme kohtaa:

Painoalue 1: Terveet elämäntavat ja kansansairauksien ehkäisy

Tavoite 1: Päihteiden käytön ja riippuvuuksien aiheuttamien haittojen vähentyminen

Tavoite 2: Hyvä toiminta- ja työkyky

Tavoite 3: Hyvä mielenterveys

Painoalue 2: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääntyminen

Tavoite 1: Yksinäisyyden vähentyminen

Tavoite 2: Osallistumisaktiivisuuden vahvistuminen

Painoalue 3: Ympäristön terveys ja arjen turvallisuus

Tavoite: Lähiympäristöt tukevat asukkaiden hyvinvointia ja aktiivista, turvallista elämää

4.4 Iisalmen kaupungin hyvinvointisuunnitelma

Terveyden ja hyvinvoinnin indikaattoritiedon, kokemustiedon sekä asiakirjatiedon pohjalta on edellä kuvattu Iisalmen kaupungin väestön hyvinvoinnin tilaa, palveluja sekä siihen vaikuttavia tekijöitä. Kaupungin palvelujen sisällöissä huomioidaan myös alueellisen hyvinvointikertomuksen painoalueet.

Käynnissä olevalla valtuustokaudella hyvinvointisuunnitelman keskeiset tavoitteet on koostettu talousarvion valtuustotason strategisista tavoitteista.

Valtuustotason strategiset tavoitteet / Elinvoima- ja konsernipalvelut

Vetovoima ja kasvu

<i>Tavoite</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Mittarit</i>	<i>Vastuu</i>
Iisalmen vetovoiman parantaminen	Iisalmen työpaikkojen ja elinympäristön vahvuuksien aktiivinen markkinointi	Nettomuutto positiivinen	Terho Savolainen
Yrittäjyyden edistäminen ja yritysten kasvu	Toimivat yritysneuvonta-, kehittämis- ja sijoittumis-palvelut. Yrittäjyystävällinen päätöksentekokulttuuri.	Yritysten nettolisäys positiivinen	Terho Savolainen
Ydinkeskustan vetovoiman kehittäminen	Paikallisliikenteen palveluiden kehittäminen	PALI-liikenteen uusi sopimus	Lassi Väänänen
Työllisyyden edistäminen	Aktiivinen ja yrityslähtöinen ote työllistämispalveluissa Työttömien aktivointi ja koulutus	Työttömyyden kustannukset pienenevät	Tuuli Sokka-Hukkanen
Työperäisen maahanmuuton kasvattaminen ja tuloksellinen kotouttaminen	Toimivat maahanmuutto- ja pakolaispalvelut	Maahanmuuttajien osuus väestöstä kasvaa	Nina Herd

Toimiva kaupunki-ympäristö ja rakentaminen

<i>Tavoite</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Mittarit</i>	<i>Vastuu</i>
Yrittäjyyden edistäminen ja yritysten kasvu	Iisalmen Teollisuuskylä ylläpitää valmiuksia rakentaa toimitiloja sijoittuville yrityksille	Teollisuuskylän vuokrausaste yli 90%	Terho Savolainen

Vakaa kuntatalous

<i>Tavoite</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Mittarit</i>	<i>Vastuu</i>
Toimintamenojen kasvu max. 1,0 %/vuosi	Kulukuri ja talouden seuranta	Talousarvion toteumavertailu	Eeva Suomalainen
Vuosikate kattaa poistot	Investointiohjelma sopeutetaan vuosikatteen kehitykseen.	Vuosikate kattaa poistot	Eeva Suomalainen, Kari Nissinen (toimialajohtaja)
Kaupungin hankintapolitiikka on ennakoivaa, vastuullista ja yritysystävällistä	Hankintastrategian laatiminen yhdessä sidosryhmien kanssa	Hankintaohjelma hyväksytty valtuustossa	Eeva Suomalainen, Lassi Väänänen

Houkutteleva ja huolehtiva työnantaja

<i>Tavoite</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Mittarit</i>	<i>Vastuu</i>
Sitoutunut ja toimiva työyhteisö	Työyhteisötaitojen ja yhteisöllisyyden kehittäminen, esimiesroolin selkiyttäminen, urapolkuja tuetaan	Henkilöstökyselyn tulos: Sosiaalisen pääoman arvo 4 (asteikko 1-5)	Sinikka Laatikainen
Työkykyinen ja hyvinvoiva henkilöstö	Terveet työtilat, varhainen välittäminen ja esimiestyön tukeminen, yhteistyön tiivistäminen työterveyshuollon kanssa	Sairauspoissaolot pv/htv, tavoite 14,3 pv/htv	Sinikka Laatikainen
Työnantajakuva parantaminen	Avoin ja oikeudenmukainen henkilöstöpolitiikka, viestinnän laadun parantaminen (ulkoinen/sisäinen)	Henkilöstökyselyn tulokset työnantajakuvasta (hyvä työnantajakuva, voi suositella muille), tavoite 90 %	Sinikka Laatikainen

Valtuustotason strategiset tavoitteet / Sivistys- ja hyvinvointitoimiala

Osaaminen ja hyvinvointi

<i>Tavoite</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Mittarit</i>	<i>Vastuu</i>
Osallisuuden sekä toimijuuden tukeminen ja vahvistaminen	Yhteistyö kolmannen sektorin kanssa	Liikunta- ja nuoris- ja kulttuurin avustusten määrärahojen määrä vähintään edellisvuoden tasolla.	Pekka Partanen
Osallisuuden sekä toimijuuden tukeminen ja vahvistaminen	Eri käyttäjäryhmien osallistaminen palvelujen suunnitteluun	Vähintään yksi toimiva asiakasraati/vastuualue.	Kirsi-Tiina Ikonen
Palveluiden uudistaminen ts. ajassa pysyminen	Uusien palveluiden ja tuotteiden tarjoaminen	Jokaisella vastuualueella on otettu käyttöön vähintään yksi uusi palvelua uudistava toimintatapa.	Kirsi-Tiina Ikonen
Palveluiden uudistaminen ts. ajassa pysyminen	Erilaisissa kehittämissuunnitelmissa mukana oleminen.	Jokainen vastuualue on mukana vähintään yhdessä kehittämissuunnitelmassa.	Kirsi-Tiina Ikonen
Palveluiden uudistaminen ts. ajassa pysyminen	Henkilöstön koulutus	Jokainen työntekijä on osallistunut viimeisen vuoden aikana vähintään yhteen koulutukseen.	Kirsi-Tiina Ikonen
Aktiivinen ja hyvinvoiva kaupunkilainen	Luodaan mahdollisuuksia ja kannustetaan omatoimisen liikunnan ja kulttuurin harrastamiseen.	Kaikki lapset ja nuoret harrastavat jotakin vähintään kerran viikossa.	Pekka Partanen

Aktiivinen ja hyvinvoiva kaupunkilainen	Yksilöä kannustetaan tekemään hyvinvointia ja terveyttä edistäviä päätöksiä.	Vähintään 75 % perusopetuksen ja lukiokoulutuksen oppilaista syö koululounaan päivittäin.	Pirjo Heikkilä
Aktiivinen ja hyvinvoiva kaupunkilainen	Virikkeellinen ja turvallinen fyysinen ympäristö.	Vuosittain valmistuu tai peruskorjataan ainakin yksi lähiliikuntapaikka.	Pekka Partanen
Lasten ja nuorten terveen kasvun ja hyvän oppimisen mahdollistaminen	Varhaiskasvatuksessa tarjotaan perheiden tarpeisiin sopivia erilaisia vaihtoehtoja.	90 % perheistä saanut halua mansa varhaiskasvatusmuodon.	Katja Koskela
Lasten ja nuorten terveen kasvun ja hyvän oppimisen mahdollistaminen	Koulut ovat viihtyisiä ja innostavat oppimaan.	90 % lapsista ja nuorista pitää koulunkäynnistä.	Kirsi-Tiina Ikonen
Lasten ja nuorten terveen kasvun ja hyvän oppimisen mahdollistaminen	Luodaan nuorille valmiuksia työelämään.	Twist-paikkojen määrä vähintään edellisvuoden tasolla.	Tarja Immonen

Valtuustotason strategiset tavoitteet / Tekninen toimiala

Toimiva kaupunki- ympäristö ja rakentaminen

Tavoite	Toimenpide	Mittarit	Vastuu
Viihtyisä, turvallinen ja esteetön kaupunkiympäristö	Kartoitukset ja vuorovaikutus suunnittelussa, rakentamisessa, päätöksenteossa sekä kuntalaisyhteistyössä.	Vuoden aikana rakennuksille tehdyt esteettömyyskartoitukset vähintään 7 kpl.	Kari Nissinen
Viihtyisä, turvallinen ja esteetön kaupunkiympäristö	Seudullinen korjausneuvoja Iisalmi vastuukuntana.	Seudullinen sopimus asiasta tehty 31.12.2018.	Sari Niemi, Jarno Repo
Viihtyisä, turvallinen ja esteetön kaupunkiympäristö	Kartoitukset ja vuorovaikutus suunnittelussa, rakentamisessa, päätöksenteossa sekä kuntalaisyhteistyössä.	Sidosryhmien lausunnot merkittävimmissä hankkeissa. Järjestetty vuorovaikutustilaisuudet kansalaisten ja sidosryhmien kanssa 3 kpl.	Kari Nissinen, Jyrki Könttä, Sari Niemi
Viihtyisä, turvallinen ja esteetön kaupunkiympäristö	Kartoitukset ja vuorovaikutus suunnittelussa, rakentamisessa, päätöksenteossa sekä kuntalaisyhteistyössä.	Liikennevahinkojen määrä vähenee edellisen viiden vuoden keskiarvoon nähden.	Jyrki Könttä
Viihtyisä, turvallinen ja esteetön kaupunkiympäristö	Toteutetaan kuntalaiskysely, jonka toteutumista seurataan valtuustokauden aikana.	Kuntalaiskysely toteutettu 31.12.2018 mennessä.	Jyrki Könttä
Tiivis yhdyskuntarakenne ja hyvin saavutettavissa oleva ja toimiva palveluverkko	Kaupungin yleiskaavan uusiminen.	Kaupungin yleiskaava luonnosvaiheessa 31.12.2018.	Sari Niemi
Tiivis yhdyskuntarakenne ja hyvin saavutettavissa oleva ja toimiva palveluverkko	Asemakaavoja ajantasaistaessa otetaan käyttöön vajaakäyttöisiä alueita.	Käyttötarkoituksen muutokset ja joustavuus kaava-	Sari Niemi

	Saavutettavuus ja liikenneyhteydet mukaan palveluverkkosuunnitteluun. Maapolitiikan keinojen rohkea käyttäminen/periaatteiden uusiminen	luonnos- tai kaavaehdotusvaiheeseen, kerrosala 5000 k-m ² tai 5 ha.	
Tiivis yhdyskuntarakenne ja hyvin saavutettavissa oleva ja toimiva palveluverkko	Asemakaavoja ajantasaistaessa otetaan käyttöön vajaakäyttöisiä alueita. Saavutettavuus ja liikenneyhteydet mukaan palveluverkkosuunnitteluun. Maapolitiikan keinojen rohkea käyttäminen/periaatteiden uusiminen	Asemakaavojen toteuttaminen maapolitiikan keinoin, tehdyt kiinteistöjärjestelyt 5 kpl.	Sirkku Eloranta
Tiivis yhdyskuntarakenne ja hyvin saavutettavissa oleva ja toimiva palveluverkko	Kiertotalouden edistäminen.	KieRe-hanke: energian, liikenteen ja materiaalien hyödyntämishankkeet osana suunnittelua ja rakentamista. 3-4 kpl hankkeita.	Sari Niemi, Jyrki Könttä, Kari Nissinen
Tavoite	Toimenpide	Mittarit	Vastuu
Tiivis yhdyskuntarakenne ja hyvin saavutettavissa oleva ja toimiva palveluverkko	Seudullinen rakennusjärjestys uusitaan.	Rakennusjärjestys esitys valmis seudullisena 31.12.2018 mennessä.	Jarno Repo
Tiivis yhdyskuntarakenne ja hyvin saavutettavissa oleva ja toimiva palveluverkko	Lupahallinnon kehittäminen seudullisena (kuntaliiton yleiskirje 22/ 2017). Seudullisten sähköisten asiakasjärjestelmien kehittäminen.	Seudullinen teknisen toimialan tietojärjestelmä käytössä 2020 Sähköisten asiointipalvelujen kehittäminen hyväksytyn tiekartan mukaan 2020	Kari Nissinen (toimialajohdaja), Jarno Repo, Ilkka Niskanen, Sirkku Eloranta, Sari Niemi
Terveet ja toimivat toimitilat	Toimitilat ovat tehokkaassa käytössä. Tiloja markkinoidaan .	Vuokrakelpoisten tilojen keskimääräinen vuokrausaste vuoden aikana vähintään 95 %.	Kari Nissinen, Pirjo Kaisanlahti
Terveet ja toimivat toimitilat	Tarpeettomista tiloista luovutaan.	Tarpeettomiksi käyneitä rakennuksia poistuu 2 kpl purkamisen/myynnin johdosta.	Kari Nissinen, Pirjo Kaisanlahti
Terveet ja toimivat toimitilat	Panostetaan toimitilojen terveellisyyteen.	Useampi kuin yksi sisäilmailmoitus tulee korkeintaan viidestä kiinteistöstä.	Kari Nissinen
Terveet ja toimivat toimitilat	Toimitilastrategia päivitetään ja se on käytössä.	Toimitilastrategian toteuttaminen.	Kari Nissinen
Terveet ja toimivat toimitilat	Toimitiloja uusitaan tai peruskorjataan.	Uusittavien /peruskorjattavien toimitilojen määrä 4000 brm ²	Kari Nissinen, Pirjo Kaisanlahti

Korkeatasoiset asuin- ja työpaikkatonttialueet	Innovatiivisten palvelu- ja senioriasumisen kohteiden kehittäminen.	Senioriasumisen hankkeita konsultoitu 3 kpl.	Sari Niemi
Korkeatasoiset asuin- ja työpaikkatonttialueet	Marjahaka- Ahmo -työpaikka-alueen kehittämishankkeen toteuttaminen	Marjahaka-Ahmo alueen kehittämishanke käynnistyy.	Jyrki Könttä, Sari Niemi, Sirkku Elooranta
Korkeatasoiset asuin- ja työpaikkatonttialueet	Kaupungin tonttivarannon ylläpito.	Eri puolilla kaupunkia luovutettavissa olevia tontteja asumisen ja elinkeinoelämän käyttöön: ok-tontteja 56 kpl ja teollisuus-tonttialueita 47 ha.	Sirkku Elooranta
Tavoite	Toimenpide	Mittarit	Vastuu
Siisti Iisalmi	Kuntalaisten ja järjestöjen aktivointi ympäristöasioissa.	Toteutetaan vuosittain vähintään yksi uusi teema/kohde (Siisti Iisalmi-kampanja).	Jyrki Könttä
Liikkumaan houkuttelevat liikuntareitit ja puistot	Viheraluejärjestelmän toteuttaminen kaavoituksessa, maapolitiikassa ja rakentamisessa (inv ohjelma).	Liikunta- ja ulkoilupaikat lisääntyvät monipuolisesti eri puolilla kaupunkia: Kustaa Adolfin kirkon pohjoispuolelle rantaraitti (400 m), historiapolun kunnostus Mansikka-niemellä, Tanurin saaren rantautumispaikka, Kirkonmäen lähiliikuntapaikka, rakennelmien ja kalusteiden peruskorjaus ulkoilu- ja venereittien taukopaikoilla.	Jyrki Könttä
Tunnetut kulttuuriympäristö, ympäristötaide, historia ja tarinat. Viihtyisä keskusta vesistöjen keskellä	Kulttuuriympäristön analysointi osana kaavoitusta ja ympäristön rakentamista.	Toteutuneet kulttuuriympäristön kaavat, selvitykset ja yleissuunnitelmat yhteistyössä kulttuuritoimen kanssa. Yhteensä 3 kpl.	Sari Niemi
Tunnetut kulttuuriympäristö, ympäristötaide, historia ja tarinat. Viihtyisä keskusta vesistöjen keskellä	Keskustan kehittämissuunnitelman jatkototeutus.	Linja-autoaseman aukion ja Satamakadun rakennus- ja muutostyöt valmiit.	Jyrki Könttä

Vakaan talouden Iisalmi

<i>Tavoite</i>	<i>Toimenpide</i>	<i>Mittarit</i>	<i>Vastuu</i>
Investointitason suunnitelmallisuus ja ennustettavuus sekä korjausvelan hallinta	Investointien pitkän tähtäimen suunnitelmien laatiminen (PTS).	Pitkän tähtäimen suunnitelmien laatiminen v. 2018 - 2027 on valmis vuoden loppuun mennessä.	Kari Nissinen, Jyrki Könttä, Kari Nissinen (toimialajohtaja)
Investointitason suunnitelmallisuus ja ennustettavuus sekä korjausvelan hallinta	Peruskorjausinvestoinnit (Optimikuntotaso pääväylillä 80 %, muulla katuverkolla 70 %).	Korjausvelan määrä vähenee edelliseen vuoteen nähden.	Jyrki Könttä
Investointitason suunnitelmallisuus ja ennustettavuus sekä korjausvelan hallinta	Peruskorjausinvestoinnit (Optimikuntotaso 75 % toimitiloilla).	Toimitilojen osalta korjausvelka on pienempi kuin vertailutason korjausvelka. Vertailutasona vuoden 2017 korjausvelka 25,1 milj. euroa (kustannustasokorjaukset Haahtela-indeksiin mukaan).	Kari Nissinen
Toimitilojen harkittu omistus	Vaihtoehtojen ratkaisujen esittäminen toimitilojen omistukselle.	Hankesuunnitelmissa on esitetty eri omistus-muotojen vertailu niiden kohteiden osalta, joista voidaan toimitilastrategian mukaan luopua.	Kari Nissinen
Kilpailukykyinen hinnoittelu- ja taksapolitiikka	Rakennusvalvonnan taksat pidetään vastaavien seutukaupunkien keskitasossa.	Toimintakate vastaavien seutukaupunkien tasolla.	Jarno Repo

4.5 Hyvinvoinnin edistämistä tukevat ohjelmat ja suunnitelmat

[Iisalmen kaupunkistrategia vuoteen 2030](#)

[Muut strategiat ja kehittämisohjelmat](#)

[Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017–2020](#)

[Varhaiskasvatussuunnitelma 2017–2020](#)

[Iisalmen vammaispoliittinen ohjelma 2017–2020](#)

[Ikäihmisten hyvinvointiohjelma 2017–2020](#)

4.6 Keskeisimmät havainnot ja kehittämiskohteet hyvinvoinnin edistämisessä

Analysointitiedon havaintojen ja kaupungin strategiaan tavoitteisiin perustuvan tiedon perustella alapuolelle on nostettu keskeisimmät vuosien 2018-2021 hyvinvoinnin edistämisen kehittämiskohteet. Kehittämiskohteet huomioidaan vuosittain talousarvion laadinnan yhteydessä.

1. Työllisyyden edistäminen ja yritysysteistyö

Työttömyys vaikuttaa haitallisesti sekä terveyteen että hyvinvointiin. Tämä liittyy erityisesti pitkittyneeseen työttömyyteen. Työttömät voivat keskimäärin huonommin ja ovat sairaampia kuin työlliset. Toisaalta huono terveys ja varsinkin mielenterveysongelmat ovat yhteydessä korkeampaan työttömyysriskiin ja pidempään työttömyyden kestoon. Työttömyyden pitkittymisen ja toistuvuuden on havaittu alentavan työkykyä ja lisäävän kuolleisuutta. Työllisyyden edistämisessä ovat kaupungin lisäksi avainasemassa alueen yritykset.

Keskeisimmät toimenpiteet:

- Kaupungin työllistämisyksikön toimenpiteet työllistämässä
- Yritysysteistyö hakijoiden saamiseksi avoimiin työpaikkoihin
- Yhteistyö eri toimijoiden kanssa työttömien terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseksi

Vastuutaho: Elinvoima- ja työllisyyspalvelut

2. Terveet toimitilat ja turvallinen liikkumisympäristö

Terveet toimitilat edellyttävät, että kunnassa on kiinteistöstrategia ja palveluverkkokartoitus tehty sekä rakennuskannan säännöllinen kunnon seuranta ja käyttäjäpalautteen kerääminen. Myös fyysisellä ympäristöllä on iso merkitys asukkaisten hyvinvointiin.

Keskeisimmät toimenpiteet:

- Kaupungin hallinnassa olevien tilojen ja alueiden kiinteistöstrategian päivittäminen
- Toimintamalli käyttäjäpalautteeseen reagoimiseen
- Fyysinen liikkumisympäristön virikkeellisuuden ja turvallisuuden kehittäminen

Vastuutaho: Tekninen toimiala

3. Kuntalaisten hyvinvointi ja terveys

Terveyttä ja hyvinvointia edistävillä toimenpiteillä vaikutetaan suoraan keskeisiin kansansairauksien syihin. Näin hillitään kustannuksia, jotka seuraavat terveydenhuollon palveluista, sairauspoissaoloista ja varhaisesta eläköitymisestä.

Sivistys- ja hyvinvointitoimiala tavoittaa suurimman osan lapsista ja nuorista ja on merkittävässä roolissa lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä

Keskeisimmät toimenpiteet:

- Osallisuuden lisääminen
- Lasten ja nuorten terveellisiin elämäntapoihin vaikuttaminen, kuten säännöllinen ravinto ja liikunta sekä päihteettömyys
- Hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden lisääminen kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen keinoin
- Harrastusten monipuolisuus ja matalankynnyksen palvelujen lisääminen
- Ikäihmisten toimintakyvyn edistäminen

Vastuutaho: Sivistys- ja hyvinvointitoimiala

4. Hyvinvoinnin- ja terveydenedistämisen aktiivisuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos keräämä tieto kuvaa hyvin kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Vuoden 2017 tietojen perusteella peruskoulujen ja liikunnan osalta saavutamme hyvän tuloksen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Näkökulmina käytetään terveyden ja hyvinvointiin sitoutumista, johtamista, seurantaa, voimavaroja, yhteisiä käytäntöjä, osallisuutta ja muita organisaation ydintoimintoja.

Keskeisimmät toimenpiteet:

- Kaupunginjohtoon, luottamushenkilöiden ja toimialojen suunnitelmallisuus ja sitoutuminen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, esim. terveyden ja hyvinvointia lisäävien toimenpiteiden riittävyys ja parempi huomioiminen talouden suunnittelun yhteydessä

Vastuutaho: Kaupungin johtoryhmä ja kaupunginhallitus

4.7 Seuranta, arviointi ja raportointi

Strategiset tavoitteet tarkistetaan vuosittain talousarvion laadinnan yhteydessä. Vastuu hyvinvointikertomuksen vuosittaisesta raportoinnista on taloustoimella. Strategisten tavoitteiden toteutumista raportoidaan vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä.

Kaupunginhallitus päätti 4.6.2018 § 147 kokouksessaan, että lakisääteisen päätösten ennakkoarviointimenettelyä (EVA) toteutetaan strategisten tavoitteiden arvioinnin yhteydessä.

4.8 Suunnitelman hyväksyminen

Laaja hyvinvointikertomus ja sen sisältämät hyvinvoinnin edistämisen suunnitelmat valmistellaan osana kunnan talouden ja toiminnan suunnitteluprosessia. Suunnitelman tavoitteet noudattelevat kaupungin strategisia tavoitteita. Kaupunginvaltuuston tulee hyväksyä hyvinvointikertomus osana toiminta- ja taloussuunnitelmaa. Suunnitelmaa hyödynnetään Iisalmen kaupungin palvelujen ja talouden suunnittelussa.

Hyväksytty kaupunginvaltuustossa:

12.11.2018 § 83